

FAKTA OM OLIKA RELIGIONER

RELIGION OCH ORGANDONATION

De flesta av de stora världsreligionerna ställer sig positiva till organdonation och transplantation. Det betonas dock ofta, att allt bör ske med stor respekt för den döda kroppens integritet. De olika religionernas allmänna syn på döden och den döda kroppen präglar naturligtvis deras inställning i denna fråga.

Samtidigt är det viktigt att påpeka, att det inom varje religion finns enskilda människor, som av religiös övertygelse kommer till en annan uppfattning än den som religionen officiellt bekänner sig till. Det finns enskilda kristna, enskilda muslimer, enskilda judar som tar ställning emot organdonation. Det kan ske både av religiösa och mer personliga skäl. Respekten för varje människas egen integritet och autonomi kräver respekt för varje människas personliga ställningstagande när det gäller vad man får göra med kroppen efter hennes död.

Här följer några exempel på hur man tänker inom tre av de stora världsreligionerna – judendom, kristendom och islam.

JUDENDOM

Judendomen är till sitt innersta väsen en debatterande religion. Det finns ett självironiskt judiskt talesätt som lyder: där det finns två judar, finns det minst tre åsikter. Samtidigt finns det grundläggande, etiska principer, som allt resonemang måste bygga på och föras tillbaka till. När det gäller ställningstagande till organdonation och transplantation är det framför allt två principer som är aktuella.

Den ena principen är Kibud Hamet. Den står för vördnad och respekt för den döde och den döda kroppen. Den andra principen är Pikuach Nefesh. Den står för plikten att främja livet och respekten för livets helgd.

Kibud Hamet innebär att man på många olika sätt är skyldig att visa inte bara den döde utan också den döda kroppen all tänkbar respekt och vördnad. Till detta hör t.ex. att det för juden är viktigt att begravas hel. Vid ett tillfälle samtalade jag med en judisk rabbin, som ju äldre han blev allt oftare återkom till en fråga. Han hade i unga år av medicinska skäl blivit tvungen att amputera sin fot. Nu inför sin förestående bortgång blev detta ett problem för honom – att han inte kunde begravas hel, eftersom han inte visste, var hans amputerade fot var "begravd".

Enbart med utgångspunkt från Kibud Hamet – principen om respekten för den döda kroppen – skulle därför organdonation ur ett judiskt perspektiv innebära en kränkning av den döda kroppen. Men – här kommer den andra principen in: Pikuach Nefesh – plikten att främja livet och respekten för livets helgd. Genom organdonation och transplantation kan en människa rädda livet på eller ge flera andra människor helt nya livsmöjligheter.

När man därför lägger Kibud Hamet i den ena vågskålen och Pikuach Nefesh i den andra vågskålen, råder det ingen tvekan om vilken som väger tyngst. Det gör plikten att främja livet och respekten för livets helgd. Mot den bakgrund säger judendomen ja till donation och transplantation.

(forts.)

Religiösa inställningar

Buddism

Organdonation är en fråga om individens samvete.

Grekisk ortodox

Ingen invändning mot behandling som bidrar till att återuppbygga hälsan, men donation av hela kroppen i experimentiellt eller forskningssyfte är inte förenligt med traditionen.

Hinduism

Organdonation är individens beslut.

Islam

Majoriteten av de lärda muslimerna åberopar principen att prioritera räddandet av mänskligt liv. De har därför tillåtit organdonation som en nödvändighet för att nå detta mål. Muslimer godkänner donationer så länge donatorn har lämnat ett skriftligt meddelande i förväg. Organ får inte förvaras, utan måste transplanteras direkt.

Jehovas vittnen

Organdonation är en fråga om individens samvete, med förbehållet att alla organ och vävnader måste tömmas på blod innan de transplanteras.

Judendom

Om det är möjligt att rädda liv så är det obligatoriskt att göra det. Att ge någon synen tillbaka genom en hornhinnetransplantation, betraktas även det som att rädda liv. Den personal som utför donationsingreppet skall vara insatt i judendomens syn på donationsfrågorna.

Katolicism

Transplantation och donation uppmuntras av Vatikanen och betraktas som en välgörenhetshandling.

Protestantism

Stödjer och uppmuntrar organdonation.

Shinto

Den döda kroppen anses som oren och farlig. Den tillskrivs stor makt, och att skada den är enligt folktron ett allvarligt brott. Anhöriga är rädda för att ge tillstånd till att ta den avlidnes organ, eftersom detta kan skada relationen mellan dem och den döde.

FAKTA OM

OLIKA RELIGIONER (FORTS)

KRISTENDOMEN

Ett uttryck för kristendomens sätt att närma sig frågan om organdonation och transplantation är det tal som påven höll vid den 18:e internationella transplantationskongressen, som hölls i Rom i månadsskiftet augusti/september 2000.

”Transplantationer är ett stort steg framåt i vetenskapens tjänst till mänskligheten. Många människor lever idag tack vare en organtransplantation.

Mer och mer har transplantationstekniken visat sig vara ett viktigt medel för att uppnå medicinens främst mål – att tjäna mänskligt liv.

...Det måste först betonas, som jag påpekat vid ett annat tillfälle, att varje organtransplantation grundar sig i ett beslut av stort etiskt värde: beslutet att utan belöning skänka en del av ens egen kropp för någon annans hälsa och välbefinnande. Här ligger det ädla i gesten, en gest som är en äkta kärlekshandling.

Detta medför en omedelbar konsekvens av stor etisk betydelse: behovet av ett informerat samtycke. För att kunna fastställa det eller ge individen möjlighet att neka på ett fritt och samvetsgrant sätt krävs det att individer informeras grundligt om den förestående behandlingen.

...Erkännandet av den mänskliga individens unika dignitet har ytterligare en konsekvens: vitala organ kan endast tas efter döden, det vill säga från någon vars död fastställts med säkerhet.

...dagens kriterier för fastställande av döden, det vill säga det fullständiga och oåterkalleliga bortfallandet av hjärnans aktivitet, om de appliceras rigoröst, motsäger inte en genomtänkt människosyn.

...Ytterligare en fråga av stor etisk betydelse är fördelningen av donerade organ genom väntelistor och prioriteringar. ... frågan om vem som skall prioriteras som mottagare av ett organ, skall bedömas utifrån immunologiska och medicinska faktorer.”

Till detta kan läggas när det gäller kristendomens inställning till organdonation: om man kan tänka sig att *ta emot* organ från en annan människa bör det vara en självklarhet, att man också kan tänka sig *att ge* organ till en annan människa. I den gyllene regeln uttrycks detta på följande sätt: ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem. Det är vad lagen och profeterna säger.” (Matt. 7:12) Mot denna bakgrund säger kristendomen ja till organdonation och transplantation.

ISLAM

När man inom islam ställs inför nya frågeställningar, där det inte går att finna ett direkt svar ur Koranen eller ur Profetens uttalanden, letar man efter analogier som kan ge ledtrådar till ett religiöst ställningstagande. Följande resonemang är ett exempel på hur man inom islam kommer fram till sitt ställningstagande till organdonation och transplantation:

”Umar ibnul-Khat tab, den andre Kalifen, fastslog att om en man som bodde på en viss ort skulle dö av svält då han inte kunde försörja sig, skulle detta samhälle bötfällas (fidiah) på samma sätt som om de hade dödat honom. Liknelsen till att man dör på grund av brist på blodtransfusion eller en donerad njure är mycket nära.

Två av profetens traditioner verkar vara ganska relevanta i detta sammanhang. Den ena är: ”De rätttroga är i sin ömsesidiga kärlek och empati som en kropp: om en medlem klagar över en åkomma samlar sig alla andra medlemmar i ett gemensamt svar.” Den andra traditionen säger: ”De rätttroga är till varandra som byggstenar i ett helt hus: de förstärker varandra.”

Gud beskrev de rätttroga i Koranen så här: ”De prioriterar andras behov framför sina egna.” Detta är ett ännu längre steg än att donera en njure, för donatorn kan avstå från en av sina njurar och leva ett normalt liv med den andra, vilket man rutinemässigt fastställer medicinskt innan donationen sker.

Om de levande kan donera, då kan de döda göra ännu mer: och ingen skada tillkommer den döda kroppen om hjärtat, njurarna, ögonen eller vävnaderna tas för att användas hos en levande. Detta är verkligen kärlek som direkt uppfyller Guds ord: ”Och vem den än är som räddar ett mänskligt liv är det som om han eller hon har räddat hela mänskligheten.” Ett försiktighetsord, däremot, behövs. Donation bör vara av egen fri vilja. Annars kommer diktaturerna att beslagta människors organ och därigenom bryta mot två islamiska grundrättigheter: rätten till frihet och rätten till egendom.

I de rättrognas församling bör det finnas gott om donatorer. Och donation bör vara frukten av tron och kärleken till Gud och hans undersåtar. Andra församlingar bör inte komma fram till detta ädla mål före oss.”

Mot denna bakgrund säger islam ja till organdonation och transplantation.

*Daniel Brattgård, sjukhuspräst,
Sahlgrenska Universitetssjukhus*